

32

204

8

U-73

204

ԱՍԻԱՅԻ ՍԱՓՐԻԶԸ

Մայիս 1921.

ԳԻՆ 10 ՂՐՈՒՇ

2011

8
Ա-73

Ասփրիչի Ասփրիչի

Ա. ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Սափրիչի կահաւորուած խաճուք մը: Սափրիչը արողի մը վրայ նստած, մտածկոտ իր բիբան կը քսէ. յանախորդ մը ներս կը մտնէ: Սափրիչը ոտքի ելլելով՝

ՍԱՓՐԻՉ — Հրամայէ՛ք բարեկամ:

Ա. ՅԱՃԱԽՈՐԴ — Բարեւ Ամբակում զիս կ'ածիլե՞ս:

ՍԱՓՐ. — Բարեւ Մելքոն: Ինչո՞ւ չածիլեմ:

Ա. ՅԱՃ. — Ես Մելքոն չեմ:

ՍԱՓՐ. — Հապա քեզ ո՞վ ըսաւ որ ես Ամբակում եմ:

Ա. — Յ՛՛՛՛՛՛. Եղբայր, ղէ՛՛՛՛՛՛՛ ղէ՛՛՛՛՛՛՛ անանկ ցոյց կուտայ որ դուն առառաւելն Ամբակում մը կամ Առաքել մը կրնաս ըլլալ, քանի որ արհեստդ և ղէ՛՛՛՛՛՛՛ Ամբակումէ մը կամ Առաքելէ մը աւելի արժեք չեն տար զքեզ:

ՍԱՓՐ. — Ես ալ չեմ սխալած ուրեմն որ, քու ղէ՛՛՛՛՛՛՛ Մելքոն անունէն դառ ուրիշ քաղցրահնչիւն անունի մը արժանի չկրնար ըլլալ, քանի որ անուններ կան որ Պարոնեանին ըսածին պէս, արհեստը գուշակել կուտան. զոր օրինակ, «Կիրակոս եկած է» ըսածնուն պէս, կը պատրաստուիմ ընդունելու զգումի չափ քթով, նոյնահագտին ոտքին չափ երկայն կզակով, ցախաւելի նման իրար անցած պեխերով, աղտոտ ու պատտած ժաքեթով, տակառի մեծութեամբ գլուխով և հորի չափ խորունկ բերնով հսկայ հայ մը որ քովդ մօտենալուն, կը կարծես թէ Արարատի լեռը վրագ պիտի փլի:

Ա. ՅԱՃ. — Ըսել է զիս ալ այդպէս կ'ընդունիս:

ՍԱՓՐ. — Բաւ լիցի, այդպէս ըսել չեմ ուզեր, բայց դուն ատանկ կը մեկնես. Ի՞նչ կրնայի ըսել երբ

անունդ չէի գիտեր, հարկաւ հայու մը անուն պիտի տայի, ինչպէս նոյնը ըրիր դուն, թէեւ անունս Ամբակում չէ: Եւ պէտք է գիտնաս որ, մեր մէջ Ամբակում անունը հաւասար է թուրքերէն պուսալա բառին, որովհետեւ ամէն զուարճալիք ու զաւեշտ Ամբակում անունին շուրջ հիւսուած է. զոր օրինակ, անցեալ օր սրճարանը մարդուն մէկը լրագրին մէջ կը կարդայ որ Արեւը 12 միլիոն (տասներկու միլիոն) տարիէն պիտի մարի. Ամբակում անունով մէկը լսելով կ'ըսէ, կամաց կարդա՛ մարդ Աստուծոյ, կրնայ ըլլալ նպարավաճառ մը գտնուի հոս ու երթայ կազին գինը ցարձրացնել: Ուրիշ օր մը Ամբակում բարեկամի հետ ձամբայ քայած ատեն կը հանդիպի իշու մը որ կը զոար ու կը զրզոար անվերջ. բարեկամը կ'ըսէ, խեղճ անասունը, գէշ տեսակէն հարբուխ եղեր է, Ամբակում կ'ըսէ բարեկամին — իրաւ, աղէկ միտքս ինկաւ, ինտո՞ր եղաւ ձեր հարբուխը...: Ամբակում գործ չունենալուն պէս գիւղ կը քաշուէր և հողէ ամաններ գնելով շրջակայ ազարակները ծախելու կ'ելլէր: Օր մը, հունձքի ժամանակ, կէս օրուան փոսիկ կը հասնի ազարակ մը որուն տիրուհին ցորեկուան ճաշը պատրաստելու վրայ էր՝ դաշտը հնձելու գացող իր ամուսնին և բանուորներուն համար: Խաթունը — կծծիին մէկը — ոչ պտուկ մը գնել ուզեց. ոչ ալ քիչ մը ճաշ տալ հաճեցաւ մեր մարդուկին: Ամբակում անոր շահամու բնութիւնը գիտնալով, իսկոյն խորամանկութիւն մը ձեւեց իր մտքին մէջ: Ազարակին գէմը գտնուող հսկայ թմրին ցոյց տալով, ըսաւ խաթունին թէ՛ միտք ունէր թոչունի վանդակ մը շինելու. ուստի կրնա՞ր անոր բարակ ճիւղերէն 20 հատի մը չափ կտրել, որոնց համար պատրաստ էր երկուքնոց մը վճարելու: Երկուքնոցին ձայնը լսելուն պէս՝ խաթունը սօթաբարձ էր արդէն, և սան-

18970-59 P

դուխ մը դնելով թմրին բունին՝ ծառն ի վեր շուրջուեցաւ: Ամբակում չուշացաւ սանդուխը վերցնել տեղէն, տուն տանիլ ձգել ու հոն փառաւոր ճաշ մը ընել, յետոյ բերանը սրբելով՝ ուղղուեցաւ դէպի այն դաշտերն ուր կ'աշխատէին խաթունին էրիկն ու մըշակները: Ազարակապանը Ամբակումը տեսնելով. — Մեր դիէ՞ն կուգաս կոր, ի՞նչ կայ, ձայնեց, կինս ծառն է ելեր և անդադար գոգնոցը կ'երերցնէ կոր: — Բան մը չէ հինգ շուրջի հաշիւ մը, յարեց Ամբակում պաղարիւնութեամբ: Բանի մը պտուկ գնեց ինձմէ. յարմար գրամ չունէր վրան, ձեզի նշան կ'ընէ որ վճարէք: Ու քառորդը գրպանելով անտառ կը մտնէ: Վերջապէս օր մը Ամբակում ճաշարանի մը կառսօն կ'ըլլայ. յաճախորդ մը ճաշարան մտնելով կերակուրը կ'ուտէ և կշտանալէ վերջ կերակուրի մնացորդը ձգել մեղքնալով հաւի կտոր մը կամացուկ մը գրպանը կը խօթէ: Ամբակում նյամարելով, կը մօտենայ անոր և ապուրին պնակն ալ կամաց մը միւս գրպանը կը պարպէ. ի՞նչ ըրիր կառսօն, կը պօռայ յաճախորդը վերջին ծայր բարկացած: Ոչինչ. ձեզի օգնել ուզեցի, ապուրը կը մոռնայիք կոր հետերնիդ տանիլ, կը պատասխանէ Ամբակում:

Ահա այսպիսի միամտաբանութիւններ են որ կը պատմուին Ամբակում անունին համար և ես չվիրաւորուեցայ այդ անունը ինծի տալերնուդ, մինչդեռ դուք Մելքոն անունէն այնքան խրտչեցաք: (Յանկարծ կը մտնէ Բ. յաճախորդը):

Բ. ՅԱԾ. — Բարեւ Դամիանոս աղա, զիս կ'աս ծիլես:

ՍԱՓՐ. — Ահա սուրբ Մարկոս մըն ալ, որ Ամբակումէն վերջ Դամիանոս անունով կը մկրտէ զիս, գէշ չէ, ասանկ երթայ նէ մինչեւ իրիկուն հայկական անունները լմնալէն վերջ Չինարենէն փոխ պիտի

ՅՄՔԻ

պիտի առնեն: Հիմա սանկ (բազուկները բանալով) մարդու հասակի մեծութեամբ գիրերով անուշուս պիտի գրեմ ու խանութիս ճակատը պիտի կախեմ, որպէս զի եկող յաճախորդը ո՛չ Ամբակում կոչէ զիս, ո՛չ Դամիանոս և ոչ ալ օր մը Դամիանոսը թշնամաբար չարափոխելով Դղումիանոս կոչեն:

Բ. ՅԱՃ. — Կ'աղաչեմ Պ. Սափրիչ, հիմա քու իսկական անունէդ աւելի իմ ածիլուիս անհրաժեշտ է, որովհետեւ հիւանդիս հրաւիրելիք բժիշկս մաքրութեան այնքան խստապանջ է եղեր որ, իրեն ներկայացող մարդուն ածիլուած ըլլալը միշտ կը պահանջէ եղեր. հետեւաբար շուտով զիս ածիլէ առանց վայրկեան մը իսկ կորսնցնելու:

ՍԱՓՐ. — Ո՛վ է հիւանդդ որ այնքան կ'աճպարես բարեկամս:

Բ. ՅԱՃ. — Մօրաքրոջս քրոջը տղուն եղբօրը աղջկան թոռանը թոռը:

(Ա. Յանախորդը բարկուրեան նշաններ ցոյց կուտայ, շուտ շուտ ժամացոյցը կը նայի եւ երբեմն ոսփի ելլելով կ'երբայ կուգայ եւ յետոյ կը նստի միտս գայրացիոս):

ՍԱՓՐ. — Հա՛, հա՛, հա՛. (կը խնդայ ԲԲԶԱՅԻՐ). մօրաքրո՛ջս... քրոջը՛... տղո՛ւն... եղբօրը՛... աղջկանը... թոռանը՛... թոռը: (Գլուխը շարժելով կը զարմանայ): Այս անունները իրարու ետեւէ մինչեւ ըսես, Ամերիկայէն ճամբայ ելած չոզենաւը հոս հասած կ'ըլլայորդէն իսկ: (Հեզմական) Է՛, ի՛նչ է եղեր նայինք այդ թոռանը թոռին հիւանդութիւնը:

Բ. ՅԱՃԱ. — Չենք գիտեր, միայն ինք կ'ըսէ թէ իր հիւանդութիւնը ԱՆՕԹՈՒԹԻԻՆ կ'ըսուի եղեր և թէ զայն դարմանելու համար միակ զեղը՝ օրական 15 քիւս հաց, 10 քիւս տօմաթէս և 7 քիւս բրտաս է եղեր: Անցեալ օր բժիշկը անգլիական ազի տեղ գաւա-

զանի 50 հարուած նշանակած է:

ՍԱՓՐ. — Շա՛տ լաւ, շա՛տ լաւ, եկո՛ւր նստէ, քանի որ անօթութիւն է եղեր հիւանդութիւնը, ուրիշ բանի չնմանիր, կրնայ մէկ վայրկեանէ միւսը մեռնիլ. ինչպէս որ Անբակում անուշով մէկը անցեալ օր Սատանաներու կայսրութեան մայրաքաղաքին Անօթութիւն փողոցին մէջ նոյն հիւանդութենէն մեռած է: Նստի՛ր ուրեմն, ածիլեմ, շուտ, շուտ:

(Բ. Յանախորդը կը նստի: Սափրիչը անոր երկու երեսը լաւ մը կ'օճառէ, յետոյ 30 սանքիմէր փայտե սգեղ կոթով եւ նոյն երկարութեամբ քիթեղէ շեղբով ածելով մը մէկ երեսը մէյ մը կ'ածիլէ. մէյ մը — իբր քե — կը կտրէ ու գրպանէն ծխասուփը հանելով մեջէն սիկառի մը բուրբ կը հանէ ու աջ ափին մէջ դնելով գայն, բարձրաձայն կը քֆնէ լաւ մը խառնելէ յետոյ եւ բաւական ուժգին կտրած տեղին կը փակցնէ: Բանի մը անգամ կը կրկնէ կտրելու եւ բուրբ փակցնելու գործողութիւնը եւ իբր քե ածելին չկտրէր, ձեռնովը գլուխը անդին հրելով բարկացած):

Եղբայր, մազդ խոզի մազէն աւելի կարծր է ածելին ալ չկտրէր:

Բ. ՅԱՃ. — Ծօ՛ կացին չրերե՛ս: (Սափրիչը կացին մը կը բերէ անմիջապէս եւ կամաց կամաց մազերը կը կտրէ, մէյ մըն ալ յանկարծ խիստ այլանդակ դեմքով ու սարագով սասանան ներս կը մտնէ ու անդին սաղին արագ արագ կը վազվզէ զանազան շարժումներով ու դեմքի ծամաճուրքիւններով):

ՍԱՓՐ. — (Կացինով սասանային վրայ յարձակելով) հե՛տ, հե՛տ անպիտան: Սասանան կը փախչի եւ սափրիչը ածելին ձեռք կ'առնէ. կը մտնէ Մարգար).
ՄԱՐԳԱՐ. — Բարեւ ձեզ:

ՍԱՓՐԻՉ. — Օ՛, բարեւ Մարգար, հրամեցէք:
ՄԱՐԳ. — Չպիտի կրնամ մեալ, միայն եթէ քիչ մը

խաղի թուղթ խաղանք, կը մնամ ժամանակ մը :
ՍԱՓՐ. — Շատ աղէկ (Ածելին նետելով անմիջապէս գետին կը նստին ծալապատիկ ու կը խաղան sawf sawf, մինչ անդին Բ. Սանախորդը ոսփի ելլելով բարկացած) :

Բ. ՅԱՃ. — Եղբայր, վազ անցանք քու ածիլելէդ, արդէն դուն սափրիչ չես, մտադործ ես. միայն մէկ երեսէս մէկ երկու պրզօլացու հանեցիր. միւսն ալ ամբողջութեամբ վրայ չտուած սրկէ երթանք : Մէկ երեսս ածիլուած, մէկը ածիլուելիք կը ներկայանամ բժիշկին, եթէ հարցնէ մէկ երեսիս չածիլուելուն պատճառը, կ'ըսեմ թէ՛ սափրիչը աճապարանքով մոոցեր է մէկ երեսս ածիլելու (Գրպանեմ կը հանե 5 դր. նոց մը, կը նետե սափրիչին վրայ, սափրիչը առնելով) :

ՍԱՓՐ. — Եղբայր իտար չըներ. 20 դրուչ է մէկ ածիլուիլը :

Բ. ՅԱՃ. — (Բարկացած) Եղբայր ի՞նչ կ'ըսես, ես կէս ածիլուեցայ, իրաւունքդ 10 դրուչ կ'ընէ, 5 դրուչ ալ երեսս կտրելու համար զեղջեցի բժիշկին տալիք դրամիս փոխարէն. ուրեմն, իրաւունքդ 5 դրուչ կ'ընէ. մնաք բարով, (կը մեկնի արհամարական երեւոյթով. սափրիչը դեմքի եւ գլուխու անհոգ շարժումով մը դրամը կը գրպանե ու գործը կը շարունակե եւ ցած ձայնով «ես պիտի շահիմ, դուն չպիտի շահիս» ըսելով կը վիճարանին. մինչ Ֆանդին Ա. Յանախորդը Մարգարի ետեւեմ աչքերը լարելով, օրբունները եւ ակունները սեղմելով բուննմք կը ցուցնե, ժամացոյցը շուտ շուտ կը նայի, գլուխը աջ ու ձախ պառկեցնելով կը շարժե, ոսփի կ'ելլե, կը պսքսի, կը նստի, մասնետուն վրայ կը համրե ելլն. ելլն. այս միջոցին տղեկ մը նետ կը մտնե մեկ ձեռքը պոչը կտրած ետու մը պակերը, միւսը պոչը) :

ՍԱՓ. — Ի՞նչ կ'ուզես :

ՄԱՐԳ. — Եղբայր հանգիստ չթողուցին. մնաք բարով (Ոսփի կ'ելլե բարկացած կը մեկնի) :

ՏՂԷԿ. — (Մանկական պարզամտութեամբ) Հիմա այս ազի չունեցող էլուն ազին տեղը պիտի դնեմ, աչքերս կապեցէք ու նայեցէք :

ՍԱՓՐ. (Գրպանեմ դրամը լինանելով կուտայ անոր եւ) Բաւական է, բաւական է, (Տղեկը դրամը առնելով շիկնոտ երեւոյթով դուրս կ'ելլե) :

Ա. ՅԱՃ. — Փառք քեզ Աստուած, վերջապէս կարգը ինծի եկաւ, եղբայր ժամ մըն է կսպասեմ, կ'աղայեմ Պ, Սափրիչ, զիս ածիլէ :

ՍԱՓՐ. — Շատ աղէկ, բայց ածիլելու նոր մեթոտ մը ելած է որուն համաձայն ածիլուիլ ուզողները պէտք է կէս ժամ սպասեն :

Ա. ՅԱՃ. — Եղբայր, հոգ չէ, կ'սպասեմ, կը բաւե որ չուտով ածիլուիմ և գործիս երթամ որովհետեւ մեծ հօրս հայրը հիւանդ է իր հօրմէն լաւ ծեծ մը կերած ըլլալու համար, ինծի կ'ըսպասեն մանաւանդ մեռնելու ալ հաւանականութիւն ըլլալուն համար, մեր մէջ պիտի բաժնենք իրմէ ժառանգ մնացած երկու զոյգ Նսրօլէօնի ճիզմէ, հինգ զոյգ թէնէքէ կօչիկներ, 10 զոյգ տրեխ, 124 հատ փայտէ դգալ և 20 զոյգ Ալամի օրէն մնացած եզներ : Իմ բաժինս ծախելով խեղճ Մարտիրոսին պիտի օգնեմ. որովհետեւ երկարատեմ անգործ մնալէ վերջ, փողոցները գաւաթ և յախճապակիէ պնակներ ծախելով իր օրապոտհիկը հազիւ կը հանէր, անցեալ օր փողոցին մէկ անկիւնը քնացած ըլլալով՝ երազին մէջ կը տեսնէ որ իր թըռուառութեան պատճառը եղող գինով Յակոր, ծովին ճիշտ եզերքէն կ'անցնի, ա՛խ, կ'ըսէ, սանկ (զարնելու ձեւը ընել) ոտքի հարուած մը տուածիս պէս ծովը ձգէի սա անպիտանը՝ ըսելով երազին մէջ ոտքի

անանկ հարուած մը կուտայ որ իր գաւաթները և պնակներ թաւալազոր գետին տապալելով՝ ամէնքն ալ ջարդ ու փուշուր կ'ընէ: Չայնէն կ'արթննայ ու եղելու թիւնը տեսնելով կը վազէ ինծի կուգայ: Հիմա ես ստիպուած եմ անոր օգնել:

ՍԱՓՐ. (Հեզգակահան) Եզներո՞վդ:
Ա. ՅԱՃ. — (Քիչ մը վիհաւորուած): Այո՛ պ. եզներովս:

ՍԱՓՐ. — (Ժողովուրդին դառնալով՝ ցած ձայնով) հա՛, գիւղացի է եղեր, սրտոր աղուոր խաղ մը ընեմ կեցէք. (յետոյ անոր դարձած) շատ լաւ, քանի որ անանկ է. առիւղելու նոր մեթոտին համաձայն ոտքերը մինչեւ վեր սօթտելէ վերջ սա ջուրին մէջ (սառս մը կը բերէ) պիտի դնես և սա օձառը բերանդ առած պիտի սպասես (օձառը դժուարութեամբ բերանը կը խօթէ, ձեռնովը կը հարուածէ օձառին, զայն ներս մտցնելու համար. յանախորդը աչքերը կը լարէ) գիտե՞ս ինչո՞ւ ջուրը ոտքերէդ մինչեւ մօրուքիդ արմատներն պիտի հասնի և օձառն ալ բերնէդ անոր հանդիպելով երկուքը միասին մօրուքիդ արմատները պիտի կակուղցնեն, որպէս զի դիւրութեամբ ածիւրիս: (Սափրիչը անելին փորին վրայ կը սրցնէ, այն պահուն ներս կը մտնեն Տիգրան եւ Արամ (փոքրիկներ) կը սեսնեն եղածը ու գաղտնի կը խնդան, երեսներն ժողովուրդին կը դարձնեն՝ խնդալնին ցոյց չսալու համար. սեսակ սեսակ շարժումներ կ'ընեն ու միտս նախելու աստիճան կը խնդան. Արամ աչքերը օրջելով դեպի ընկերոջ՝ մասը բերնին կը դնէ ու հանդարտութիւն կը յանձնարարէ լռելեայն. եւ անա յանկարծ սասանտն ներս կը մտնէ: Արամ եւ Տիգրան ճիչեր արձակելով կը փախչին. Սափրիչը կը յարձակի սասանային վրայ. իսկ Ա. Յանախորդը վախէն ա՛, ա՛, պօռալով կ'ոռնայ. Սափրիչը կարծելով թէ Ա. Յանախորդը ածիւղելու համար կ'ոռնայ):

ՍԱՓՐ. — Այո՛ այո՛ հիմա (անելին կ'առնէ. ու յանախորդին երեսը լաւ մը օձառելին վերջ երբ կը պատրաստուի անելին սրցնել, ներս կը մտնէ մոզր):

ՄՈԳ. — (Քիչ մը արագ եւ յսակ ձայնով) Ես մոզ մըն եմ Պարսկաստանի Երիբատան քաղաքէն եկած. եթէ կ'ուզէք, ձեզի կարգ մը մոզական զուարճալի փորձեր կ'ընեմ, յետոյ ձեզի կը սորվեցնեմ ու վարձքս կ'առնեմ:

ՍԱՓՐ. — Կ'ուզենք, կ'ուզենք, (անելին կը բողոլ):

ՄՈԳ. — Լաւ հիմա իտալած հակիրթը սա շիշին բերնէն ներս պիտի մտցնեմ պարզ հրամանով մը: (Խառած անկեղել հակիրթին տամազիծէն քիչ մը նեղ բերնով շիշի մը յասակը ալօղի բարխուած ու բուրնկցուած բամպակի կտոր մը նետելէ վերջ ֆանի մը երկվայրկեան կ'սպասէ, յետոյ հակիրթը շիշին բերնին վրայ կը դնէ սուր կողմէն. հակիրթը կ'երկարի եւ շիշին մէջ կը մտնէ ձայնով մը. մտնելէն անմիջապէս առաջ Մոզը «մսի՛ր» ըսելով կը հրամայէ գործին հմայքը աւելցնելու համար: Այս փորձը յաջողապէս կատարելու համար ֆանի մը անգամ փորձել):

Նոյնպէս սա շիշին մէջի (ներմակ շիշի մը մէջը պարզ ջուր լեցնել) օղին գինիի պիտի փոխեմ. ահաւասիկ տեսէք: (Մոզի մը ձեւերը կ'առնէ, յետոյ նախապէս յասակը լուցկիի մը գլուխին կեսին չափ բեռմանկանաք սր բօրասի նուրբ փոշի ցանուած գաւաթի մը մէջ կը լեցնէ երկուքն ալ բարձր բռնելով. մինչեւ բերանը լեցնելէ վերջ շիշը գրասեղանին վրայ կը դնէ ու գրասեղանին վրայի միւս պարսպ գաւաթը առնելով):

Հիմա այս գինին ալ օղիի պիտի փոխեմ, տեսէք. (երկու գաւաթը վեր բռնելով բեռմանկանաքով կարմիր ներկուած ջուրը կը լեցնէ երկուրդ գաւաթին մէջ

որուն յասակը անկիւն մը դրուած պիտի ըլլայ երեք ոսպի չափ (իբրօւիլֆիթ քր սոլս) եւ անոր վրայ կաթեցուած պիտի ըլլայ սասը կաթիլ ասիս սիւլֆիւրիֆ (կազ եազը). կարմիր ներկուած ջուրը երկրորդ գաւաթին մէջ իջած ժամանակն իսկ պիտի ներմկի: Այս փորձն այ նախապէս քանի մը անգամ փորձել, շատ դիւրին եւ զուարեանալի է):

ՍՍՓՐ. ԵՒ ՅԱԾ. — Ա՛, ա՛:

ՍՍՓՐ. — Կ'ազաչինք, ի՞նչպէս կ'ըլլայ բացատրէ մեզի:

ՄՈՌԳ. — (Հպարտ երեւոյթով) Այո՛ պիտի բացատրեմ: (Այս միջոցին մեկը ներս կը մտնէ գոյնգոյն քղթե երիզ փաթրուած երկայն ցող մը մէկ ձեռքը, բուլթ մը միւս ձեռքը. բուլթը կը մասուցանէ սափրիչին ու կը հեռանայ անմիջապէս):

ՍՍՓՐ. — (Ծանր ծանր եւ յսակ կերպով կը կարգայ) «Այս թուղթը կը զրկուի Պաղտատի խալիֆային կողմէ Ապուչներու փողոցը 8888888 նոմարո խանութին տէրը Սափրիչ Դրամիանոսին որ մարտ ամսոյ 36ին վերաքննիչ գատարանը փութայ՝ դատաւոր-խալիֆային առջեւ անցեալ օրուան էջերու խնդիրով դատուելու համար:

(Թուղթը գետնին նետելով արձեւեղած). Սատանին երթայ, հասկցայ. (ժողովուրդին դառնալով). Անցեալ օր չուկայէն բեռ մը փայտ գնած էի. փայտէն զատ գիւղացիին էջուն վրայ գտնուած ամբողջ փայտին համար սակարկած էի: Համետը փայտէ շինուած ըլլալով, ան այ իրաւունքս է. գիւղացիին և իմ միջեւ վէճ ծագեցաւ, քանի որ աշխարհի վրայ չէ տեսնուած մէկը որ տէր զառնայ իր սակարկած փայտին հետ էջուն համետին ալ. ասոր վրայ Պաղտատի խալիֆային գիմեցիինք: Խալիֆան ինձի իրաւունք տուաւ որով ես համէտին տէր դարձայ՝ բայց կ'երեւի էջուն տէրը

կրկին գատարան դիմած է համետին համար և վերաքննութիւն պահանջած է, քանի որ վերաքննիչ գատարանը կը կանչուի մարտ 36ին՝ երթամ տեսնեմ: (Կը մեկնի)

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր

Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Ա Ծ Բ.

Բեմը դատարանը մը երեւոյթը կ'առնէ. խալիֆան արաբական երկայն վերաբեկու մը հագած, գլուխը մետաքսէ քեֆիէ մը եւ փաթրոց՝ բազմած է արտի մը վրայ. առջեւը գրասեղան մը՝ վրան գրեք շարուած. վարագոյրը վերնալէն վայրկեան մը վերջ ներս կը մտնէ սափրիչին կոչնագիրը բերող անձը եւ մեծ բուլթի մը վրայ գրուած աղերսագիր մը կը մասուցանէ նախապէս խոնարհութիւն ընելով. ետ կը քաշուի. խալիֆան կը կարգայ եւ.

ԽԱԼԻՖԱ. — Ներս կանչէ՛ (Աղերսագիրը բերողը խոնարհութիւն ընելով կը մեկնի եւ կը մտնէ գիւղացին ու խոնարհութիւն ընելով կը կանգնի խալիֆային դիմաց): Դո՛ւն տուած ես այս աղերսագիրը:

ԳԻԻՂԱՅԻ. — (խոնարհութիւն ընելով) Այո՛, տէր դատաւոր:

ԽԱԼԻՖԱ. — (զաւազանք քանի մը անգամ գրասեղանին կը զարնէ ծառան կանչելու համար. ներս կը մտնէ ծառան) Սափրիչ Դամեանոս եկա՞ծ է: **ԾԱՌԱՅ. —** Այո՛, տէր դատաւոր:

ԽԱԼԻՖԱ. — Շուտով ներս կանչէ: (Ծառան կը մեկնի խոնարհութիւն ընելով եւ կը մտնէ Սափրիչը ու կը կենայ գիւղացիին ետեւ, խալիֆան խօսքը գիւղացիին ուղղելով) Ըսէ նայիմ աղաս, ի՞նչ ունիս:

ԳԻԻՂԱՅԻ. — (խոնարհութիւն ընելով) Տէր դատաւոր, անցեալ օր այս սափրիչը ինձմէ բեռ մը փայտ

գնեց, փայտը իրեն յանձնեցի, բայց ան առարկեց թէ ինք էլուն վրայ դտնուած ԱՄԲՈՂՁ փայտին համար սակարկած ըլլալուն համար, համետն ալ իրեն պէտք էր յանձնուէր՝ ԻՄ ԿՍՐԾԻԻՔՈՎ, քանի որ համետն ալ փայտէ շինուած էր. երկար վիճարանութիւններէ վերջ դատարան դիմեցինք, Գատաւորը, ինչպէս Արարիոյ մէջ սրբազան պարտականութիւն մընէ, առած կաշառքին համար անոր իրաւունք տուաւ, որով ես համետս հորանցուցի: Ասոր փոխարէն ուրիշ բան չկրցի ընել, անցեալ օր իրեն ներկայանալով ըսի թէ մենք չորս հոգի ենք, մեզ կածիլե՞ս, այո՛ ըսաւ և պայտան դրինք որ անպատեալ պիտի ածիլէ, նախ ես ներս մտայ ու ածիլեց զիս, մինչդեռ մնացածեալ երեքը որ իմ էշերս են մերժեց ածիլել: Հետեւաբար տէր դատաւոր, քանի չորս հոգիի համար պայման դրած ենք, պէտք է իմ էշերս ալ ածիլէ իբր ՀՈԳԻ ունեցող էակներ, քանի որ ՓԱՅՏ ըսելով համետ կը հասկցուի, ուրեմն ՀՈԳԻ ունեցող ըսելով ալ էշ կը հասկցուի:

ԽԱԼԻՅԱ. — (Սափրիչին ուղեալ) Ի՞նչ կ'ըսես զուն այս տրամաբանութեան:

ՍԱՓՐ. — Չեմ ընդունիր անոր պատճառարանութիւնը, ան պէտք է ինձի էշ ըսեր և ո՛չ թէ չորս հոգի:

ԽԱԼԻՅԱ. — Ի՞նչ իրաւունք ունի քեզի էշ ըսելու:

ՍԱՓՐ. — Այսինքն, «էշերը պիտի ածիլես» ըսելու էր և ոչ թէ չորս հոգի:

ԽԱԼԻՅԱ. — Ի՞նչպէս որ զուն վարպետութեամբ մը էշուն վրայի ԱՄԲՈՂՁ փայտերուն համար սակարկելուդ, իրաւունք ունեցած ես էշուն համետն ալ առնելու, քանի որ համետն ալ փայտէ է, հետեւաբար վարպետութեանդ դէմ գործածուած արդար վարպետութեան և տրուած պայմանի համաձայն արդար է որ երեք էշերն ալ ածիլես. քանի որ անոնք ալ

հոգի ունեցող էակներ են ու իրենց վրայ ածիլուելիք մազեր ունին. այսօ՛ր ի՞սկ պարտաւոր ես ածիլելու գանոնք (խիս կերպով կը հրամայէ):

ՍԱՓՐ. — (Խոնարհութիւն ընելով եւ ընկնուած) Ենոր՛ք ըրէք տէր դատաւոր, ծառայ եմ ձեր վսեմութեան, զո՞նէ միջոց տուէք վաղը ածիլեմ, անոնց մազերուն համար 20 օխա օճառ և երեք հատ սրցուած կացին պէտք է:

ԽԱԼԻՅԱ. — Ետ լաւ, վաղը անպատճառ ածիլէ, ահա ես կ'երթամ: (Յաջորդաբար կը մեկնին. գիւղացին ուրախ է իսկ Սափրիչը գլխիկոր):

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր

Ա Ր Ա Ր Ո Ի Ա Մ Գ.

Սափրիչի խանութին տեսարանը. Սափրիչը նսած արողի մը վրայ բիբան կը ծխէ. ներս կը մտնէ Ա. յաճախորդը

Ա. ՅԱՃ. — Ա՛խ շատ ծարաւցայ, ջուր մը խմեմ (Գրասեղանին վրայ դրուած օիօր առնելով գրուխը կը վերցնէ եւ աջ սրունքը վեր առնելով արագ արագ դէպի վար կը ցնցէ):

ՍԱՓՐ. — Ի՞նչ կ'ընես ծօ՛, ի՞նչ կ'ընես:

Ա. ՅԱՃ. — Ոտքս ցնցեմ որ ջուրը մինչեւ ոտքիս ծայրը իջնէ, որովհետեւ ամեն կողմս ծարաւցած է:

ՍԱՓՐ. — Օ՛հօ՛, կը կարծես որ բերնէդ մինչեւ ոտքիդ ծայրը խողովակ գրուած է ուրկէ ջուրը մինչեւ վար պիտի իջնէ:

Ա. ՅԱՃ. — Հապա զիս ածիլելէ առաջ ոտքս ջուրը գնել տուիր, ըսելով որ վարէն վեր ջուրը գէպիօրուքս պիտի ելլէր՝ վարէն վեր կ'ելլէ ու վերէն

վար չիջնէ՞ր: Ես հիւանդանոցը Ալպանացի մը տեսայ որ աջ ոտքը բոմաթիզմա ունէր և դեղ խմելուն պէս սրունքը կը թօթվէր որ դեղը մինչեւ ոտքը իջնէ: Ասոր չե՞ս հաւատար:

ՍԱՓՐ. — (Հեզգնական) կը հաւատամ, կը հաւատամ (Ժողովուրդին դառնալով, կամաց մը) գի. դացի՛: Ուրեմն, քանի որ ամեն կողմէ ծարաւ ցած է և կը հաւատաս թէ մարմինիդ ո՛ր և է մէկ մասը ջուր խմած ատենդ ցնցելով՝ ջուրը մինչեւ այդ մասը կը հասնի հետեւաբար ականջներդ ալ սանկ (Յուցամասը եւ միջնամասը վեր սնկելով ի՞նչու ականջներու պէս կը օտր-ժե) եթէ շարժես ջուրը հոն ալ կը հասնի . . . :

ՄՈԳԸ. — (Տեղէն յանկարծ ելլելով) Եզրայր, ձեզեցէք ատոնք հիմա: Ի՞նչ եղաւ նայինք ձեր դատավարութեան արդիւնքը:

ՍԱՓՐ. — Մի հարցնէք պարոն, վաղը երեք հատ էջ պիտի ամիլեմ Խալիֆային տուած վճիռին համաձայն:

ՄՈԳԸ. — Այդ ալ բան մը չէ. ամէնէն աւելի մեզ շահագրգռող բանը մեր փորձերն են, անոնց նայինք. էջ ամիլելը նոր բան մը չէ, ամէն օր ի՞նչ կ'ամիլենք արդէն . . . : Գանք մեր փորձերուն: Տեսէք հիմա, սա մետաղէ դրամը սա խաւաքարտէ շրջանակին հետ միասին գաւազանի հարուածով մը այս կողմը (աջ կողմը) պիտի թոցնեմ, և յետոյ այդ դրամը այս շիշին մէջէն պիտի հանեմ: Նայեցէք այս շիշը բոլորովին պարապ է ու մէջը դրամ և չի. չկայ (բան սանքիւնքը տրամագծով խաւաքարտէ օրջանակ մը սնկել զինքի շիշի մը բերնին վրայ, յետոյ օրջանակին վերի եզերքին վրայ մետաղէ դրամը անանկ մը գետնի վրայ որ ճիշտ շիշին բերանին ուղուքեանը հանդիպի. ձեռքի փոքրիկ գաւազանով օրջանակի մէջի կողմէն դեպի աջ՝ աջ եզերքին ուժգին հարուած տալով օրջանակը բոցնել. օրջա-

նակը պիտի բռնի, սակայն դրամը շիշին մէջ պիտի իյնայ. եւ որպէս զի ձայնը շլուռի, հարկ է որ օրջանակին հարուած տրուած ատենը պտտալով յայտարարել թէ դրամն ալ միասին պիտի երթայ, քանի մը անգամ կրկնել այդ յայտարարութիւնը մինչեւ որ դրամը ինկած ըլլայ, յետոյ յայտարարել թէ՛ ո՛չ, դրամը շիշին մէջէն պիտի հանուի. հանել դրամը ու ցոյց տալ, յետոյ գրասեղանին վրայ նետել՝ ձայն հանել տալու համար:

Ա. ՅԱՃ. (Ապտահար) Ա՛, ա՛:

ՄՈԳ. — Աւելի հետաքրքրաշարժ պիտի ընեմ, սա պնակներէին (գրասեղանին վրայ պատրաստ) մէկը ես պիտի առնեմ մէկը դուն (կուտայ Ա. Յանախորդին) միւսը դուն (Սափրիչին) հիմա իմինիս մէջը գտնուած գրիչին ծայրը քուկինիդ մէջ (Ա. Յանախորդին) պիտի փոխադրեմ հեռուէն՝ առանց գրիչի ծայրին ձեռք դպցնելու. միայն, երկուքնիդ ալ նախ ձեռքովիդ պնակնուդ մէջ ջուրը կը խառնէք, յետոյ պնակին տակը լաւ մը շփելէ վերջ երեսուուդ կը քսէք՝ քանի մը անգամ կրկնեցէք:

(Ա. Յանախորդը միայն մեկ երեսին պէտք է քսէ. մեկ երեսը օճառուած եւ ամիլուելիք ըլլալով. իսկ սափրիչը երկու երեսին: Սափրիչին եւ Ա. Յանախորդին պնակներուն ետեւը վառած մարխի կամ լամբարի պատրոյզին բռնուած ըլլալով սեփ-սեւ եղած են նախապէս. որպէս զի փորձի ժամանակ մոզը սեւցած պնակ չառնէ. իրենքին մէջը սեւ նշան մը կ'ընէ: Այս կերպով սափրիչ եւ Ա. Յանախորդ լաւ մը սեւի կը ներկեն իրենց դմբը եւ երկուքն ալ բրջալիք կը խրնդան, իւրաքանչիւրը կարծելով թէ ինք ազատ է այդ խաղութեանն եւ թէ միայն դիմացինն է ապուր որ սեւցուած է, քանի մը վայրկեան շոյապէս բեմին վրայ խնդալով իրարու վրայ:

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր

ԾԱՆՕԹ. Նշանակուած փորձերուն տեղ կարելի է ուրիշ անկի հետաքրքրաւորները ընել, բայց պնակներու փորձը չփոխել երբեք:

Ա Ն Ձ Ե Ր

Սափրիչ

Ա. Յանախորդ

Բ. Յանախորդ

Մարգար

Տղեկ մը

Սասանայ

Մոզ

Դասաւոր-խալիֆա

Գիւղացի

Դասարանի ծառայ

ԾԱՆՕԹ. — Ա. Յանախորդին վրայ ի գործ դրուած ածիլուելու այլանդակ մերոսը իրապէս ի գործ դրուած է Անաստուի մէջ ֆառորդ դարէն անկի առաջ:

22

204 . 204 .

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0014642

